

СКЛАДАЛЬНІК:

А.М. Цікоцкі, дацэнт кафедры стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філалагічных навук

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

В.М. Самусевіч, загадчык кафедры перыядычнага друку, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

Г.І. Басава, дэкан факультэта павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта

(пратакол № 6 ад 29.01.2015 г.);

Вучэбна-метадычнай камісіяй Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта

(пратакол № 5 ад 20.01.2015 г.)

Адказы за выпуск: А.М. Цікоцкі

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Характарыстыка вучэбнай дысцыпліны. Тыповая вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне «Стылістыка» распрацавана для ўстаноў вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці з патрабаваннямі адукацыйнага стандарту і тыпавога вучэбнага плана для спецыяльнасці 1-23 01 10 Літаратурная работа (па напрамках). Styлістыка вывучаецца ў функцыянальным аспекце на аснове дасягненняў сучаснай лінгвістычнай навукі. Літаратурны работнік і літаратурны рэдактар павінен добра ведаць стылістычную дыферэнцыяцыю моўных сродкаў, асаблівасці розных стыляў, перш за ўсё публіцыстычнага і мастацкага, мець уяўленне аб выяўленчых сродках мовы, моўных нормах і прычынах адхілення ад іх, аб стылістычных памылках. Вывучэнне стылістыкі дае магчымасць устанавіць аптымальнае выкарыстанне маўленчых сродкаў у залежнасці ад сэнсу выказвання, ад яго агульнай стылістычнай афарбоўкі і жанравых асаблівасцей, дасканала зразумець лінгвістычную арганізацыю тэксту, сфарміраваць свядомае стаўленне да культуры маўлення, а таксама мае важнае практычнае значэнне для спасціжэння асноў рэдагавання.

Роля і месца вучэбнай дысцыпліны ў сістэме падрыхтоўкі спецыяліста. Вывучэнне стылістыкі з'яўляецца адным з найважнейшых складнікаў агульнамоўнай падрыхтоўкі літаратурнага работніка, журналіста/рэдактара. Выпускнік павінен добра разумець стылістычныя асаблівасці моўных адзінак, ведаць сферы і сітуацыі, у якіх яны могуць ужывацца, умець выкарыстоўваць атрыманыя веды падчас моўна-стылёвай праўкі тэкстаў рознай жанравай і функцыянальнай прыналежнасці.

Сувязь вучэбнай дысцыпліны з іншымі дысцыплінамі вучэбнага плана. Styлістыка з'яўляецца перадумовай для далейшага паглыблення ведаў студэнта ў галіне стварэння і рэдагавання тэкстаў масавай камунікацыі, часткай агульнафілалагічнай падрыхтоўкі спецыяліста і працягвае дысцыпліны «Мова сродкаў масавай камунікацыі», «Сучасная беларуская мова», пераносячы вывучэнне моўных з'яў на камунікатыўна-прагматычную аснову. Вывучэнне «Стылістыкі» суправаджаецца паглыбленымі міжпрадметнымі сувязямі з дысцыплінамі «Асновы літаратурна-мастацкай творчасці», «Методыка рэдагавання», «Тэорыя і практыка перакладу», «Дыскурс СМІ», «Тэорыя тэксту», «Медыярыторыка» і інш.

Мэты і задачы вучэбнай дысцыпліны. Асноўнай мэтай дысцыпліны з'яўляецца стварэнне ў студэнта цэласнага сістэмнага ўяўлення пра функцыянаванне мовы ў яе стылявых разнавіднасцях, пра магчымасці выкарыстання розных моўных сродкаў для максімальна поўнага здавальнення камунікатыўных патрэб літаратурнага работніка, журналіста як аўтара і рэдактара. Для дасягнення ўказанай мэты вырашаюцца наступныя задачы: вывучыць мову ў яе функцыянальна-стылявых разнавіднасцях, выявіць стылістычныя нормы і асаблівасці стварэння тэкстаў рознай жанравай прыналежнасці; раскрыць функцыянальныя і экспрэсіўныя магчымасці выкарыстання лексічных, лексіка-фразеалагічных і граматычных адзінак у рамках кантэксту і цэлага тэксту; разгледзець стылістычныя асаблівасці жанраў; вывучыць асноўныя вобразна-выразныя сродкі; вызначыць розныя віды стылістычных памылак, асновы стылістыкі тэксту.

Патрабаванні да асваення вучэбнай дысцыпліны ў адпаведнасці з адукацыйным стандартам.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен:

ведаць:

– функцыянальна-стылістычныя разнавіднасці сучаснай літаратурнай мовы,

стылістычныя нормы і асаблівасці стварэння тэкстаў рознай жанравай прыналежнасці;

– прынцыпы функцыянальнага і экспрэсіўнага выкарыстання лексічных, лексіка-фразеалагічных і граматычных адзінак у межах кантэксту і цэлага тэксту;

– стылістычныя патрабаванні да аналізу тэкстаў у час прафесійнай дзейнасці;

умець:

– правільна тлумачыць семантычны змест і стылістычную інфармацыю, заключаную ў лексічных і марфалагічных формах, сінтаксічных адзінках;

– рабіць матываваны выбар стылістычных адзінак і форм у залежнасці ад умоў кантэксту;

– арыентавацца ў сістэме функцыянальных стыляў сучаснай літаратурнай мовы;

– выяўляць заканамернасці стварэння тэкстаў рознай жанравай характарыстыкі;

валодаць:

– метадыкай стылістычнага аналізу тэкстаў рознай жанравай прыналежнасці;

– спосабамі і прыёмамі выяўлення ў тэкстах стылістычна маркіраваных моўных адзінак;

– навыкамі замены стылістычна маркіраваных моўных адзінак на нейтральныя ў вербальнай практыцы.

Коды фарміруемых кампетэнцый: АК-3, ПК-6, 15, 17, 31, 32, 35.

Патрабаванні да акадэмічных кампетэнцый

Спецыяліст павінен:

АК-3. Валодаць даследчымі навыкамі.

Патрабаванні да сацыяльна-асобасных кампетэнцый

Спецыяліст павінен:

САК-3. Валодаць здольнасцю да міжасобасных камунікацый.

Патрабаванні да прафесійных кампетэнцый

Спецыяліст павінен:

ПК-6. Аналізаваць і ацэньваць сабраныя даныя.

ПК-15. Валодаць навыкамі глыбокага асэнсавання літаратурна-мастацкіх тэкстаў, разумець іх структуру і аўтарскія задачы, умець ажыццяўляць літаратурную апрацоўку журналісцкіх матэрыялаў.

ПК-17. Творча прымяняць атрыманыя веды і набытыя навыкі ў прафесійнай дзейнасці.

ПК-31. Валодаць метадыкай збору апрацоўкі і распаўсюджвання інфармацыі.

ПК-32. Умець прымяняць метады журналісцкай творчасці, ведаць спецыфіку працы над разнажанравымі тэкстамі СМІ.

ПК-35. Валодаць сучаснымі тэхналогіямі інфармацыйнага забеспячэння навуковых даследаванняў.

Характарыстыка метадаў і тэхналогій навучання. Пры вывучэнні дысцыпліны, акрамя традыцыйных, выкарыстоўваецца метады інтэрактыўны, арыентаваны на больш шырокае ўзаемадзеянне студэнтаў не толькі з выкладчыкам, але і адзін з адным, на дамінаванне актыўнасці навучэнцаў у адукацыйным працэсе. Практыкуецца праблемны падыход да навучання. Выкарыстоўваюцца метады кантэнт-аналізу, дэскрыптыўны, семантыка-стылістычны, кампанентнага аналізу, спастанальна-стылістычны, семантычнай ідэнтыфікацыі, а таксама прыёмы вольнага аналізу, аналізу сацыяльнага, прагматычнага, кагнітыўнага кантэкстаў. Метады кантэнт-аналізу дазваляе сістэматызаваць, у канкрэтных маўленчых сітуацыях вылучыць дамінантныя кампаненты (кампазіты) і

распрацаваць метадку мэтанакіраванага адбору тых тэкставых паказчыкаў, на якіх грунтуюцца канвенцыянальныя веды, правесці інтэрпрэтацыю формы і зместу інфармацыйнай крыніцы. Семантыка-стылістычны ў спалучэнні з дэскрыптыўным метадам дазваляе апісаць семную нагрузку аднаго з дамінантных элементаў семемнай парадигмы тэксту. Ідэнтыфікацыя тэматычнай і гіпера-гіпанімічнай парадигмы публіцыстычнага тэксту праводзіцца метадам кампанентнага аналізу. Выкарыстанне прыёмаў аналізу кагнітыўнага, сацыяльнага і прагматычнага кантэксту дазваляе, па-першае, выявіць канвенцыянальную прыроду кампазіта “характэрнага” для грамадства, па-другое, вызначыць рэальную сацыяльную сітуацыю, пададзеную ў СМІ і, па-трэцяе, далучыць да дыкурснага аналізу СМІ апісанне скандэнсаваных у памяці чалавека маўленчых сітуацый у працэсе пэўных ілакутыўных актаў. Лекцыі маюць праблемны або абагульняльны характар. Павінен рэалізоўвацца спосаб актыўнага ўзаемадзення лекцый з праблема-пададзеным зместам навучання, у ходзе якога студэнт вучыцца думаць, творча засвойваць веды. Праблемае навучанне выступае альтэрнатывай для з’яўшчанага, калі ставяцца мэты канструявання студэнтам уласнага сэнсу, мэт і зместу адукацыі, а таксама яе арганізацыі, дыягностыкі і ўсведамлення. У практыцы выкладання стылістыкі актыўна выкарыстоўваюцца камп’ютарныя тэхналогіі, у прыватнасці камп’ютарнае тэсціраванне, электронная бібліятэка, сайтавае суправаджэнне навукова-метадычнага забеспячэння адукацыйнага працэсу.

У адпаведнасці з адукацыйным стандартам на вывучэнне дысцыпліны “Стылістыка” для напрамку спецыяльнасці 1-23 01 10-01 “Літаратурная работа (творчасць)” адведзена 126 гадзін, у тым ліку 74 аўдыторных, з іх 16 – лекцыі, 58 – семінарскія заняткі. Форма кантролю ведаў па дысцыпліне – залік у адным семестры і экзамен у другім. Выкладанне вучэбнай дысцыпліны разлічана на 2 семестры.

У адпаведнасці з адукацыйным стандартам на вывучэнне дысцыпліны “Стылістыка” для напрамку спецыяльнасці 1-23 01 10-02 “Літаратурная работа (рэдагаванне)” адведзена 270 гадзін, у тым ліку 176 аўдыторных, з іх 24 гадзіны – лекцыі, 152 гадзіны – практычныя заняткі. Выкладанне вучэбнай дысцыпліны разлічана на тры семестры. Форма кантролю ведаў па дысцыпліне – экзамен пасля кожнага семестра. У залежнасці ад ступені падрыхтаванасці студэнтаў, іх агульнай эрудыцыі і здольнасці да самастойнага аналізу і тэрэтычнай інтэрпрэтацыі моўных фактаў можна па-іншаму размяркоўваць колькасць гадзін па раздзелах.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

для напрамку спецыяльнасці 1-23 01 10-01 “Літаратурная работа (творчасць)”

№п /п	Найменне раздзелаў і тэм	Аўдыторныя заняткі (гадзіны)		Усяго гадзін
		Лекцыйныя	Семінарскія	
1	Стылістыка як філалагічная дысцыпліна і медыястылістыка. Змест і задачы стылістыкі. Стылістыка мовы, стылістыка маўлення і стылістыка мастацкай літаратуры.	2	4	2
2	Стылістычная сістэма мовы. Функцыянальны стыль як адна з асноўных катэгорый стылістыкі. Прынцыпы класіфікацыі функцыянальных стыляў.	2	4	4
3	Сістэма стыляў сучаснай літаратурнай мовы. Пытанне аб іерархіі стыляў. Узаемадзеянне функцыянальных стыляў. Паняцце аб стылявой норме і стылёвым эстэтычным ідэале.	4	16	4
4	Марфалагічная стылістыка. Стылістычныя рэсурсы марфалогіі. Асаблівасці ўжывання марфалагічных форм розных стыляў маўлення	2	12	6
5	Сінтаксічная стылістыка. Стылістычныя рэсурсы сінтаксісу. Асаблівасці сінтаксісу розных стыляў маўлення.	4	14	6
6	Стылістыка тэксту. Канстытутыўныя прыметы тэксту. Суадносіны “мова – маўленне – тэкст”. Структура тэксту. Асноўныя адзінкі тэксту.	2	8	4
	Усяго	16	58	74

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

для напрамку спецыяльнасці 1-23 01 10-02 “Літаратурная работа (рэдагаванне)”

№п /п	Найменне раздзелаў і тэм	Аўдыторныя заняткі (гадзіны)		Усяго гадзін
		Лекцыйныя	Практычныя	
1	Стылістыка як філалагічная дысцыпліна і медыястылістыка. Змест і задачы стылістыкі. Стылістыка мовы, стылістыка маўлення і стылістыка мастацкай літаратуры.	2	8	2
2	Стылістычная сістэма мовы. Функцыянальны стыль як адна з асноўных катэгорый стылістыкі. Прынцыпы класіфікацыі функцыянальных стыляў.	2	8	4
3	Сістэма стыляў сучаснай літаратурнай мовы. Пытанне аб іерархіі стыляў. Узаемадзеянне функцыянальных стыляў. Паняцце аб стылявой норме і стылёвым эстэтычным ідэале.	8	48	4
4	Марфалагічная стылістыка. Стылістычныя рэсурсы марфалогіі. Асаблівасці ўжывання марфалагічных форм розных стыляў маўлення	4	46	6
5	Сінтаксічная стылістыка. Стылістычныя рэсурсы сінтаксісу. Асаблівасці сінтаксісу розных стыляў маўлення.	4	24	6
6	Стылістыка тэксту. Канстытутыўныя прыметы тэксту. Суадносіны “мова – маўленне – тэкст”. Структура тэксту. Асноўныя адзінкі тэксту.	4	18	4
	Усяго	24	152	176

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

1. Стылістыка як філалагічная дысцыпліна і медыястылістыка. Змест і задачы стылістыкі. Стылістыка мовы, стылістыка маўлення і стылістыка мастацкай літаратуры

Стылістыка як філалагічная дысцыпліна. Папярэднікі сучаснай стылістыкі – антычныя тэорыі мовы і стылю, антычныя, расійскія, беларускія і заходнееўрапейскія рыторыкі. Гісторыя стылістычных вучэнняў.

Змест і задачы стылістыкі. Функцыянаванне моўных і маўленчых сродкаў як галоўны аспект вывучэння стылістыкі. Паняцце аб стылістыцы мовы, стылістыцы маўлення і стылістыцы мастацкай літаратуры.

Сучасны стан стылістыкі як навукі. Найважнейшыя напрамкі ў сучасным мовазнаўстве і стылістыцы. Камунікатыўны аспект вывучэння мовы СМІ. Прагматычны аспект вывучэння мовы СМІ. Размежаванне мовы і маўлення. Структура і класіфікацыя маўленчых актаў. Віды выказванняў, іх інтэрпрэтацыя. Сацыяльныя і сацыяльна-псіхалагічныя функцыі маўленчых зносін пры дапамозе СМІ.

Сацыялінгвістычны аспект вывучэння мовы СМІ. Сацыяльная дыферэнцыяцыя мовы. Мова і культура. Мова і палітыка. Мова і ўлада. Праблемы моўнай палітыкі.

Стылістыка як навуковая і прыкладная дысцыпліна, якая вывучае: а) функцыянаванне слоў, словазлучэнняў, сказаў, абзацаў, праявічых строф (складаных сінтаксічных цэлых) і цэлых завершаных тэкстаў; б) функцыянальныя стылі, якія складаюць стылістычную структуру літаратурнай мовы; в) маўленне як увасабленне мовы, яго структура, тыпы і віды, маўленчыя адзінкі і жанравыя формы; г) ацэньвае моўныя варыянты; д) вызначае найбольш мэтазгоднае выкарыстанне сродкаў мовы ў адпаведнасці са зместам тэксту, яго жанрам і прызначэннем.

Стылістыка і сумежныя дысцыпліны: сучасная беларуская і руская мовы, функцыянальная стылістыка, лінгвістыка тэксту, рэдагаванне, дыскур СМІ, медыярыторыка, тэорыя тэксту.

Паняцце нормы як адно з важнейшых у стылістыцы маўлення. Абавязковасць моўных нормаў. Норма моўная і функцыянальна-стылёвая. Варыятыўнасць нормы. Парушэнне нормы як стылістычная памылка і свядомае адхіленне ад нормы як стылістычны прыём.

Роля стылістыкі ў павышэнні моўнай культуры і выхаванні моўнага густу грамадства.

2. Стылістычная сістэма мовы. Функцыянальны стыль як адна з асноўных катэгорый стылістыкі. Прынцыпы класіфікацыі функцыянальных стыляў

Функцыянальны стыль як адна з асноўных катэгорый стылістыкі. Паняцце аб функцыянальным стылі. Агульная характарыстыка функцыянальных стыляў: канструктыўны прынцып, вобразнасць, стандарт і экспрэсія, тэорыя газетнай штампаванасці, індывідуальнасць. Прынцыпы класіфікацыі функцыянальных стыляў.

Сістэма стыляў сучаснай літаратурнай мовы. Пытанне аб іерархіі стыляў. Узаемадзеянне функцыянальных стыляў. Паняцце аб стылявой норме і стылёвым эстэтычным ідэале.

3. Сістэма стыляў сучаснай літаратурнай мовы. Пытанне аб іерархіі стыляў. Узаемадзеянне функцыянальных стыляў. Паняцце аб стылявой норме і стылёвым эстэтычным ідэале

Навуковы стиль. Навуковы стиль як функцыянальная разнавіднасць літаратурнай мовы, якая абслугоўвае галіны навукі, тэхнікі, вытворчасці. Асноўная функцыя навуковага стылю. Разнавіднасці навуковага стылю і яго жанры. Асаблівасці стылю навуковага выкладу: дакладнасць і аб'ектыўнасць перадачы інфармацыі, лагічная паслядоўнасць і абагульненасць выкладу, адназначнасць, сцісласць выказвання пры захаванні насычанасці зместу і г.д.

Моўныя асаблівасці навуковага стылю. Шырокае выкарыстанне тэрміналагічнай, абстрактнай, агульнанавуковай лексікі. Тэрмін як стылеўтваральная прымета навуковага стылю. Выкарыстанне эмацыянальна-экспрэсіўных і вобразных сродкаў мовы і іх спецыфіка ў навуковым стылі. Фразеалогія навуковага маўлення. Марфалагічныя асаблівасці стылю. Іменны характар навуковага стылю. Сінтаксічныя асаблівасці навуковага стылю. Складаныя сказы і ўскладнёныя сінтаксічныя канструкцыі з разгорнутай і ўпарадкаванай сувяззю паміж асобнымі часткамі выказвання. Асаблівасці стылю навукова-папулярнага выкладу. Выкарыстанне элементаў навуковага стылю ў іншых функцыянальных стылях.

Афіцыйны стиль. Афіцыйны стиль як функцыянальная разнавіднасць літаратурнай мовы, якая абслугоўвае афіцыйна-справавыя адносіны паміж людзьмі, установамі, краінамі, паміж грамадзянамі і дзяржавай. Асноўная функцыя афіцыйнага стылю. Разнавіднасці афіцыйнага стылю і яго жанры. Асаблівасці афіцыйна-справавога выкладу: стандартнае размяшчэнне матэрыялу ў пэўнай лагічнай паслядоўнасці, дакладнасць фармулёвак, склад абавязковых элементаў афармлення дакумента, ужыванне ўласцівых гэтаму стылю клішэ, апавядальны характар, сцісласць, кампактнасць, эканомнае выкарыстанне моўных сродкаў, слабая індывідуальнасць стылю.

Моўныя асаблівасці афіцыйнага стылю. Наяўнасць спецыфічнай лексікі і фразеалогіі, характэрнай для афіцыйна-справавога стылю. Тэрміналогія, наменклатурныя найменні, складанаскарочаныя словы, абрэвіятуры. Паняцце канцылярызма. Шырокае выкарыстанне канструкцый з аддзеяслоўнымі назоўнікамі, сказаў з адыменнымі прыназоўнікамі, складаных сказаў. Выкарыстанне элементаў афіцыйнага стылю ў іншых функцыянальных стылях.

Гутарковы (размоўны) стиль. Гутарковы стиль (гутарковае маўленне) як функцыянальная разнавіднасць літаратурнай мовы. Асноўная функцыя гутарковага стылю. Разнавіднасці гутарковага стылю. Інтэрнэт-маўленне. Адносіны да літаратурнай нормы. Умовы функцыявання гутарковага стылю: неафіцыйнасць і натуральнасць зносін, непасрэдны ўдзел суразмоўцаў у маўленні, непадрыхтаванасць маўлення, яго аўтаматызм, адсутнасць папярэдняга адбору маўленчага матэрыялу, эмацыянальна-ацэначная рэакцыя суразмоўцы, дыялагічны характар выказвання.

Нямоўныя фактары ў фармаванні гутарковага стылю: сітуацыя, абставіны, міміка, жэсты, рэакцыя суразмоўцаў, характар іх узаемаадносін.

Моўныя асаблівасці гутарковага стылю. Асаблівасці вымаўлення. Роля інтанацыі, фразавога націску, рытму, паўз у выказванні. Шырокае выкарыстанне гутарковай і прастамоўнай лексікі, эмацыянальна-экспрэсіўнай і ацэначнай лексікі, фразеалагічных адзінак. Марфалагічныя і словаўтваральныя асаблівасці гутарковага стылю. Актыўнае выкарыстанне выклічнікаў, часціц, займеннікаў, мадальных слоў, размоўных склонавых форм назоўнікаў, разнастайных дзеяслоўных форм. Асаблівасці сінтаксісу гутарковага стылю: перавага простых сказаў, выкарыстанне пытальных, клічных сказаў, эліптычных канструкцый, няпоўных сказаў, слоў-сказаў, пабочных слоў і словазлучэнняў, устаўных

канструкцый, інфінітыўных сказаў. Актыўнасць далучальных канструкцый розных тыпаў. Выкарыстанне элементаў гутарковага маўлення ў іншых функцыянальных стылях.

Публіцыстычны стиль. Публіцыстычны стиль як разнавіднасць літаратурнага маўлення. Асноўныя функцыі публіцыстычнага стылю. Разнавіднасці публіцыстычнага стылю і яго жанры. Канструктыўны прынцып публіцыстычнага стылю (спалучэнне стандарта і экспрэсіі, лагічнага і вобразнага, ацэначнага і доказнага). Моўныя асаблівасці публіцыстычнага стылю. Сацыяльная ацэначнасць моўных сродкаў. Дынамічнасць выяўленчых і стандартных сродкаў у публіцыстычным стылі. Ужыванне слоў і выразаў, новых слоў, значэнняў і словазлучэнняў, своеасаблівых метафар у публіцыстычным стылі. Сродкі выражэння экспрэсіі і вобразнасці ў публіцыстычным стылі. Стылістычная характарыстыка выкарыстання марфалагічных сродкаў. Асаблівасці выкарыстання сінтаксічных сродкаў. Стылістыка газетных жанраў як частка функцыянальнай стылістыкі. Паняцце Спецыфіка мовы і стылю газетных жанраў (інфармацыйная заметка, справаздача, інтэрв'ю, рэпартаж, карэспандэнцыя, артыкул, нарыс, фельетон, памфлет, рэцэнзія, агляд, эсэ). Праява вобраза аўтара і яго маўленчае ўвасабленне ў жанрах. Выкарыстанне розных відаў чужога маўлення. Суадносіны розных пластоў стылістычна афарбаванай лексікі ў жанрах.

Месца публіцыстычнага стылю ў сістэме іншых функцыянальных стыляў. Уплыў іншых функцыянальных стыляў на публіцыстычны стиль. Станоўчыя і адмоўныя бакі гэтага ўплыву. Роля публіцыстыкі ў фармаванні стылістычных густаў і ў станаўленні моўнай нормы.

Тэлевізійнае маўленне і радыёмаўленне. Іх месца ў сістэме стыляў. Лінгвістычная спецыфіка, жанры і формы тэлевізійнага і радыёмаўлення.

Віды і жанры рэкламы. Іх месца ў сістэме функцыянальных стыляў. Стылістычныя і кампазіцыйныя асаблівасці рэкламы. Аб'екты рэкламы і тэкст.

Літаратурна-мастацкі стиль. Літаратурная мова і мова мастацкай літаратуры. Літаратурна-мастацкі стиль як функцыянальная разнавіднасць літаратурнага маўлення. Асноўныя функцыі літаратурна-мастацкага стылю. Вобразнае адлюстраванне рэчаіснасці – важнейшы прынцып літаратурна-мастацкага стылю. Жанры мастацкай літаратуры і іх стылістычныя асаблівасці.

Індывідуальна-аўтарскі стиль. Адзінства камунікатыўнай і эстэтычнай функцый мовы мастацкай літаратуры. Выкарыстанне маўленчых сродкаў і іх арганізацыя ў мастацкай літаратуры. Вобраз аўтара і вобраз апавядальніка і іх маўленчыя формы адлюстравання ў стылі мастацкага твора. Тыпы апавядання ў мастацкім творы. Нормы літаратурнай мовы і праблемы нормы ў мастацкай літаратуры. Адносіны мовы мастацкай літаратуры да сістэмы функцыянальных стыляў сучаснай літаратурнай мовы.

Лексічная і фразеалагічная стылістыка. Слова як асноўная адзінка мовы. Слова і паняцце. Прадметна-лагічнае і асацыятыўнае значэнне слова. Граматычная аформленасць слова. Слова і кантэкст. Аб'ём і змест паняцця, выражанага словам. Функцыянальна-стылістычная і эмацыянальна-экспрэсіўная афарбоўка слова.

Агульная стылістычная характарыстыка лексікі сучаснай літаратурнай мовы. Лексіка навуковая і тэхнічная. Лексіка газетна-публіцыстычная. Лексіка дзелавой перапіскі і афіцыйных дакументаў. Лексіка бытавая, прастамоўная, дыялектная і экзатычная. Слова ўрачыстай лексікі і рытарычныя. Слова ласкавыя і пяшчотныя. Слова іранічныя, пагардлівыя і зневажальныя. Слова жартаўлівыя і фамільярныя. Слова неадабральныя, вульгарныя, грубыя і лаянкавыя. Формы суб'ектыўнай ацэнкі. Эўфемізмы і дысфемізмы.

Стылістычнае выкарыстанне сінонімаў, перыфразы, амонімаў, паронімаў і антонімаў.

Сінонімы як сродак удакладнення паняцця. Скрытае і адкрытае выкарыстанне сінонімаў. Ідэаграфічныя і стылістычныя сінонімы. Кантэкстуальныя сінонімы. Прыёмы выбару і ацэнкі сінонімаў. Градацыя, паўтарэнне слоў, ампліфікацыя як стылістычныя прыёмы. Стылістычныя функцыі сінонімаў.

Прынцыпы і прыёмы замены слоў перыфразамі.

Выкарыстанне амонімаў у стылістычных мэтах. Каламбур. Прыёмы ліквідацыі двухсэнсоўнасці пры няўдалым выкарыстанні амонімаў, шматзначных слоў і паронімаў. Стылістычныя эфекты, заснаваныя на выкарыстанні паронімаў. Паранамазія.

Стылістычнае выкарыстанне антонімаў. Антытэза.

Ацэнка і сфера выкарыстання неалагізмаў. Неалагізмы лексічныя і семантычныя. Неалагізмы агульнамоўныя і індывідуальна-аўтарскія. Аказіянальныя словы.

Архаізмы і гістарызмы. Іх выкарыстанне ў розных стылях і жанрах маўлення.

Запазычаныя словы, іх стылістычнае выкарыстанне. Дыялектызмы ў мастацкай літаратуры і публіцыстыцы. Тэрміны і прафесіяналізмы. Жарганізмы і аргатызмы.

Стылістычная характарыстыка фразеалагічных сродкаў мовы. Крыніцы фразеалогіі, якія замацаваліся ў літаратурнай мове. Стылістычная класіфікацыя фразеалагізмаў. Фразеалагізмы міжстылявыя, размоўна-бытавыя і кніжныя. Сінанімія фразеалагізмаў. Стылістычныя функцыі фразеалагізмаў.

Прыказкі і прымаўкі. Крылатыя словы і афарызмы. Стылістычнае выкарыстанне фразеалагічных сродкаў мовы ў мастацкай літаратуры і публіцыстыцы. Памылкі ў выкарыстанні фразеалагічных адзінак.

Слова і вобраз. Вобразнасць мовы як катэгорыя эстэтычная і як катэгорыя лінгвістычная. Пераноснае ўжыванне слова як асноўная крыніца фарміравання вобразных сродкаў мовы. Катэгорыя імпліцытнасці ў тропях. Традыцыйныя сродкі слоўнай вобразнасці – тропы. Метафара. Метанімія. Сінекдаха. Параўнанне. Эпітэт. Аксюмаран. Гіпербала і літота. Наменклатура тропаў у антычнасць.

Тыповыя памылкі ў словаўжыванні. Недакладнае ўжыванне слова. Недапушчальныя спалучэнні слоў. Ужыванне слова без уліку кантэксту. Памылкі ў стылістычнай ацэнцы слова. Ужыванне рознастылёвай лексікі. Стылістычныя “змяшэнні”. Канцылярызмы і моўныя штампы. Плеаназмы і іх віды. Таўталогія. Скажэнне фразеалагічных адзінак. Кантамінацыя.

4. Марфалагічная стылістыка. Стылістычныя рэсурсы марфалогіі. Асаблівасці ўжывання марфалагічных форм розных стыляў маўлення

Стылістычныя асаблівасці назоўніка. Выкарыстанне рэчыўных, зборных, канкрэтных і абстрактных назоўнікаў. Антанамасія. Уласныя і агульныя імёны. Стылістычнае выкарыстанне роду назоўніка. Некаторыя семантыка-стылістычныя асаблівасці дублетных склонавых форм. Стылістычныя асаблівасці ўжывання ліку назоўніка. Стылістычныя асаблівасці словаўтваральных сродкаў назоўніка. Аддзеяслоўныя назоўнікі ў публіцыстычным стылі.

Агульныя асаблівасці стылістычнага выкарыстання прыметнікаў. Поўная і кароткая формы прыметнікаў. Прыметнікі з суфіксамі ацэнкі. Ступені параўнання прыметнікаў і іх стылістычныя асаблівасці. Якасныя і адносныя прыметнікі ў беларускай мове. Сінанімія прыметнікаў і назоўнікаў ва ўскосных склонах.

Стылістычнае выкарыстанне займеннікаў. Роля займенніка ў кантэксце. Стылістычныя асаблівасці асабовых займеннікаў. Сінанімія іншых разрадаў займеннікаў. Пропуск асабовых займеннікаў як стылістычны прыём.

Лічэбнік. Зборныя і колькасныя лічэбнікі як сінонімы. Сінанімія колькасна-іменных словазлучэнняў. Стылістычная характарыстыка варыянтных форм лічэбнікаў. Выпадкі няўдалага ўтварэння і ўжывання форм лічэбнікаў.

Вобразна-экспрэсіўныя якасці дзеяслова. Сінанімія граматычных форм дзеяслова. Сінанімія форм часу. Сінанімія форм трывання. Сінанімія форм ладу.

5. Сінтаксічная стылістыка. Стылістычныя рэсурсы сінтаксісу. Асаблівасці сінтаксісу розных стыляў маўлення

Стылістычныя рэсурсы беларускага сінтаксісу. Асаблівасці сінтаксісу розных стыляў маўлення.

Стылістычныя асаблівасці розных тыпаў простага сказа. Поўныя і няпоўныя сказы ў розных стылях маўлення. Экспрэсіўнасць эліптычных канструкцый. Фігура ўмоўчання. Сінанімія асабовых, безасабовых, няпэўна-асабовых і абагульнена-асабовых сказаў. Аднасастаўныя і двухсастаўныя сказы. Стылістычныя асаблівасці цвярджальных і адмоўных сказаў.

Сінанімія формы выказніка. Значэнне дапаможных дзеясловаў. Сінанімія назоўнага і творнага прэдыкатыўнага ў састаўным выказніку. “Расшчапленне выказніка”. Дапасаванне выказніка да дзейніка.

Актуальнае члянэнне выказвання і парадак слоў у сказе. Інверсія членаў сказа. Месца членаў сказа пры прамым парадку слоў. Памылкі пры інверсіі членаў сказа.

Некаторыя выпадкі кіравання. Сінанімія прыназоўнікавых і беспрыназоўнікавых канструкцый. Сінанімія прыназоўнікаў. Кіраванне пры сінанімічных словах. Нанізванне аднолькавых склонаў. Склоны дапаўнення пры дзеясловах з адмоўем. Кіраванне пры аднародных членах сказа. Родны склон аб’екта і родны склон суб’екта.

Сказы з аднароднымі членамі. Стылістычнае значэнне розных спосабаў падбору і спалучэння аднародных членаў. Сінанімічныя злучнікі пры аднародных членах. Значэнне пропуску і паўтарэння злучнікаў. Прыназоўнікі пры аднародных членах. Стылістычнае значэнне абагульняльных слоў. Памылкі ў сказах з аднароднымі членамі – лагічныя і граматычныя.

Паралельныя сінтаксічныя канструкцыі. Параўнальна-стылістычная характарыстыка простых сказаў з дзеепрыслоўным словазлучэннем і складаных сказаў з даданым азначальным. Сінанімія сказаў з аддзеепрыслоўным назоўнікам і сказаў з асабовым дзеясловам. Сінанімія сказа з аднароднымі выказнікамі і сказа з дзеепрыслоўнай канструкцыяй, інфінітыўнага сказа і сказа з асабовым дзеясловам. Пасіўныя і актыўныя канструкцыі. Адасобленыя члены сказа – азначэнні, прыдаткі. Тлумачальныя члены сказа.

Дзеепрыметныя словазлучэнні. Дзеепрыслоўныя словазлучэнні. Канструкцыі з аддзеепрыметнымі назоўнікамі.

Новыя з’явы ў сучасным сінтаксісе. Экспрэсіўнае вылучэнне членаў сказа. Адчлянэнне. Сегментацыя. Назоўны ўяўленні. Адчленены інфінітыў. Займеннікава-назоўнікавая канструкцыя. Назоўнікава-займеннікавая канструкцыя. Далучальныя канструкцыі. Парцэляцыя. Уводныя, устаўныя словы і сказы. Стылістычнае выкарыстанне звароткаў. Асаблівыя прыёмы стылістычнай арганізацыі маўлення. Перыяд. Стылістычныя і рытарычныя фігуры. Анафара. Эпіфара. Хіязм. Зеўгма. Алюзія. Сінтаксічны паралелізм.

Кальцо штрафы. Капазіцыйны стык (эпанафара). Градацыя. Антытэза. Паўтор. Рытарычнае пытанне. Рытарычны зваротак.

6. Стылістыка тэксту. Канстытутыўныя прыметы тэксту. Суадносіны “мова – маўленне – тэкст”. Структура тэксту. Асноўныя адзінкі тэксту

Паняцце аб тэксце. Канстытутыўныя прыметы тэксту. Суадносіны “мова – маўленне – тэкст”. Структура тэксту. Асноўныя адзінкі тэксту. Складанае сінтаксічнае цэлае (празаічная страфа) і абзац як найменшыя адзінкі тэксту. Іх суадносіны. Фрагмент і іншыя буйныя адзінкі тэксту (раздзел, частка, глава і інш.). Тыпы тэкстаў, звязаныя з пазіцыяй вытворцы маўлення: маўленне ад 1-й асобы, маўленне ад 2-й асобы, маўленне ад 3-й асобы. Вобраз аўтара і вобраз апавядальніка як найважнейшая праблема стылістыкі мастацкага і публіцыстычнага тэксту. Структура катэгорыі аўтара тэксту.

Функцыянальна-сэнсавыя тыпы маўлення: апісанне, апавяданне і разважанне. Архітэктанічная функцыя моўных адзінак у мастацкім і публіцыстычным тэкстах. Ключавыя словы, моўны лейтматыў, архітэктанічны паўтор. Стылістычныя функцыі чужога маўлення ў розных відах тэкстаў.

Простая мова. Ускосная мова. Няўласна-простая мова. Маналог. Дыялог. Палілог. Стылістычныя асаблівасці жанравых форм маўлення.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

I. ЛІТАРАТУРА

Асноўная

1. Бойкова, Н.Г. Публицистический стиль / Н.Г. Бойкова, А.Н. Беззубов, В.И. Коньков. – СПб.: СПбГУ, 2002. – 36 с.
2. Булахов, М.Г. Основные вопросы сопоставительной стилистики русского и белорусского языков / М.Г. Булахов. – Минск: Изд-во БГУ, 1979. – 40 с.
3. Виноградов, В.В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика. / В.В. Виноградов. – М.: Изд-во АН СССР, 1963. – 256 с.
4. Винокур, Г.О. О языке художественной литературы: учеб. пособие для филол. спец. вузов / Г.О. Винокур. – М.: Высш. шк., 1991. – 448 с.
5. Градюшко, А.А. Студенческая печать: проблематика, дизайн, язык и стиль: сб. статей / А.А. Градюшко, В.И. Ивченков, А.К. Свороб; под ред. А.А. Градюшко. – Минск: БГУ, 2008. – 208 с.
6. Дискурс и стиль: теоретические и прикладные аспекты: колл. монография / под ред. Г.Я.Солганика, Н.И.Клушиной, Н.В.Смирновой. – 2-е изд. – М.: ФЛИНТА, 2014. – 268 с.
7. Жыццём і словам прысягаючы. Культура маўлення журналіста: зб. навук. артыкулаў / пад рэд. В.І.Ўчанкава, С.К.Бердніка. – Мінск: БДУ, 2013. – 143 с.
8. Ивченков, В.И. Лингвистическая организация текста: В творческой лаборатории Владимира Короткевича / В.И. Ивченков. – Минск: БГУ, 2002. – 211 с.
9. Ивченков, В.И. Лингвостилистика тропов Юрия Казакова / В.И. Ивченков. – Минск: Пачатковая школа, 2002. – 112 с.
10. Ёчанкаў, В.І. Дыскурс беларускіх СМІ. Арганізацыя публіцыстычнага тэксту / В.І. Ёчанкаў. – Мінск: БДУ, 2003. – 257 с.
11. Каўрус, А. А. Стылістыка беларускай мовы / А.А. Каўрус. – 2-е выд. – Мінск: Народная асвета, 1987. – 184 с.
12. Клушина, Н.И. Стилистика публицистического текста / Н.И. Клушина. – М.: МедиаМир. – 2008. – 244 с.
13. Костомаров, В. Г. Языковой вкус эпохи. Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа / В.Г. Костомаров. – 3-е изд. – СПб.: Златоуст, 1999. – 280 с.
14. Культура мовы журналіста: зборнік навуковых артыкулаў. – 1–6 вып. – Мінск: Універсітэцкае, 1982 – 1992.
15. Лепешаў, І.Я. Асновы культуры мовы і стылістыкі / І.Я. Лепешаў. – Мінск: Універсітэцкае, 1989. – 205 с.
16. Лепешаў, І.Я. Праблемы фразеалагічнай стылістыкі і ф Сметанина С.И. Медиа-текст в системе культуры разеалагічнай нормы / І.Я Лепешаў. – Мінск: Навука і тэхніка, 1984. – 262 с.
17. Лингвистика речи. Медиастилистика: колл. монография, посвященная 80-летию профессора Г.Я. Солганика. – М.: ФЛИНТА, 2012. – 528 с.
18. Медиалингвистика. Вып. 3. Речевые жанры в массмедиа: сб. статей / под ред. Л.Р. Дускаевой. – СПб.: С.-Петербург. гос. ун-т, Институт “Высш. шк. журн. и масс. коммуникаций”, 2014. – 228 с.

19. Медиалингвистика. Вып. 1. Славянская стилистика. Век XXI: сб. статей / под ред. Л.Р. Дускаевой. – СПб: С.-Петербург. гос. ун-т, Институт “Высш.шк. журн. и мас. коммуникаций”, 2013. – 306 с.
20. Слова ў кантэксце часу: да 85-годдзя прафесара А.І. Наркевіча: зб. навук. прац / пад агул. рэд. В.І. Іўчанкава. – Мінск: Выд. Цэнтр БДУ, 2014. – 2 т.
21. Сметанина, С.И. Медиа-текст в системе культуры (динамические процессы в языке и стиле журналистики конца XX века) / С.И. Сметанина. – СПб.: Издательство Михайлова В.А., 2002. – 383 с.
22. Солганик, Г.Я. От слова к тексту / Г.Я. Солганик. – М.: Просвещение, 1993. – 189 с.
23. Солганик, Г.Я. Стилистика текста / Г.Я. Солганик. – М.: ФЛИНТА, 1997. – 252 с.
24. Стилистика газетных жанров / Г.Я. Солганик [и др.] – М.: МГУ, 1981. – 229 с.
25. Стилистика как речеведение. Сборник научных трудов славянских стилистов, посвященный памяти М.Н. Кожинной / под ред. Л.Р. Дускаевой. – М.: ФЛИНТА, 2013. – 268 с.
26. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / Л.М. Алексеева [и др.]; под ред. М.Н. Кожинной. – М.: ФЛИНТА, 2003. – 694 с.
27. Цікоцкі, М.Я. Практычная стылістыка беларускай мовы / М.Я. Цікоцкі. – Ч. 1. – Мінск: Народная асвета, 1962. – 137 с.
28. Цікоцкі, М.Я. Практычная стылістыка беларускай мовы. / М.Я. Цікоцкі. – Ч. 2. – Мінск: Народная асвета, 1965. – 186 с.
29. Цікоцкі, М.Я. Стылістыка беларускай мовы. / М.Я. Цікоцкі. – 2-е выд. – Мінск: Універсітэцкае, 1995. – 294 с.
30. Цікоцкі, М.Я. Стылістыка публіцыстычных жанраў / М.Я. Цікоцкі. – Мінск: Вышэйшая школа, 1971. – 288 с.
31. Цікоцкі, М.Я. Стылістыка тэксту / М.Я. Цікоцкі. – Мінск: Беларуская навука, 2002. – 223 с.
32. Цікоцкі, М.Я. Сугучнасць слоў жывых... Нататкі па стылістыцы мастацкай літаратуры / М.Я. Цікоцкі. – Мінск: БДУ, 1981. – 191 с.
33. Юрэвіч, А.К. Стылістыка беларускай мовы / А.К. Юрэвіч. – Мінск: Вышэйшая школа, 1992. – 288 с.

Дадатковая

1. Абабурка, М.В. Культура беларускай мовы / М.В. Абабурка. – Мінск: Вышэйшая школа, 1994. – 122 с.
2. Басава, Г.І. Святло слова: дапам. па лінгвакультуралогіі для студэнтаў філал. спецыяльнасцей / Г.І. Басава, В.І. Іўчанкаў, Л.Д. Сінькова. – Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2002. – 141 с.
3. Будагов, Р.А. Литературные языки и языковые стили / Р.А. Будагов. – М.: Высшая школа, 1967. – 376 с.
4. Булыка, А.М. З моў блізкіх і далёкіх / А.М. Булыка. – Мінск: Народная асвета, 1986. – 72 с.

5. Горбач, В.А. Метанімія ў публіцыстычным маўленні (парадыгматычныя здольнасці і сінтагматычная неабходнасць): аўтарэф. дыс. ...канд. філалаг. навук: 10.01.10 / В.А. Горбач; БДУ. – Мінск, 2000. – 18 с.
6. Грабчиков, С.М. Межъязыковые омонимы и паронимы: опыт русско-белорус. словаря / С.М. Грабчиков. – Мінск: БГУ им. В.И. Ленина, 1980. – 320 с.
7. Жыццём і словам прысягаючы...: да 85-годдзя заслуж. работніка адукацыі Рэсп. Беларусь, д-ра філал.навук, праф. Міхася Яўгенавіча Цікоцкага: зб.навук. прац / пад агул. рэд. д-ра філал. навук, праф. В.І. Іўчанкава. – Мінск, 2007.
8. Каўрус, А.А. Дакумент па-беларуску: Справаводства. Бухгалтэрыя. Рыначная эканоміка / А.А. Каўрус. – Мінск: Беларусь, 1994. – 160 с.
9. Слова ў кантэксце часу: да 80-годдзя доктара філалагічных навук, прафесара Аркадзя Іосіфавіча Наркевіча: зб. навук. прац / пад агул. рэд. В.І. Іўчанкава. – Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2009. – 472 с.
10. Янкоўскі, Ф.М. Беларуская фразеалогія / Ф.М. Янкоўскі. – Мінск: Вышэйшая школа, 1968. – 451 с.